

Virtuelna škola demokratskog rukovođenja

Nansen dijalog – Dr Stajner Brin I lekcija

Dr. Stajner Brin /Steinar Bryn/

Datum, mjesto rođenja: 21. Avgust 1954. godine, Oslo, Norveška

Nacionalnost: Norvežanin

Telefon: 00 47 61 26 54 15 (na poslu); 00 47 95 17 48 21 (mobilni) steinar@peace.no

Sadašnja pozicija: Direktor projekta "Dijalog i izgradnja mira" ("Dialogue and Peacebuilding") u Nansen Akademiji, Lilehamer; Viši konsultant "Nansen Dijalog Mreže; Predavač i dijalog fasilitator

Bračni status: Oženjen. Četvoro djece

Obrazovanje: Doktorat iz američkih studija, Univerzitet Minnesota- Twin Cities, 1993

Ranija zanimanja:

1996- tekući Direktor projekta "Dijalog i izgradnja mira."

1999- tekući Viši konsultant "Nansen Dijalog Mreže"

2004 – gostujući professor "Konflikt i Komunikacija ", Pacifički Luteranski Univerzitet, Takoma, Vašington

Kao Direktor projekta "Dijalog i izgradnja mira" moje odgovornosti su 1) da napravim selekciju učesnika (potencijalnih lidera) iz bivše Jugoslavije radi učešća u trening programima u Norveškoj, 2) da razvijem trening program i 3) da organizujem seminare. Najizazovniji dio posla je nastavak rada koji uključuje dijalog seminare u regionu i nastavljenu podršku za deset Nansen centara u Makedoniji, Crnoj Gori, Srbiji i Kosovu, Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj.

Kao Viši konsultant na projektu – U periodu od 1997. - 2005. organizovao sam više od stotinu seminara o dijalogu, uglavnom između Srba i Albanaca sa Kosova i južne Srbije, između Makedonaca i Albanaca iz Makedonije, više seminara generalno o dijalogu u Crnoj Gori i Bosni

i Hercegovini ali i zajedničke seminare sa većim grupama – uključujući i seminare u Vitlejemu i Jerusalimu sa Izraelcima, Arapima i Palestincima. Duža lista publikacija i predavanja na konferencijama u Evropi i Sjedinjenim Državama.

Gostujući predavač na: Univerzitetu Teksas, Ostin; Univerzitetu Vašington, Sijetl; Univerzitetu Džordžtaun, Vašington DC; Univerzitetu Amherst, Masačusets; Univerzitetu Kolumbija, Njuork; Koledžu Konkordija, Fargo; Luter Koledžu, Dekora, Ajova; Koledžu St.Olaf, Minesota; Koledžu Augustana, Sioux Falls; Univerzitetu Sjeverne Dakote, Grand Forks.

Nagrade:

1998 Nansen Akademija dobila je počasni pomen u sklopu UNESCO Nagrade za mirovno obrazovanje, kao priznanje za doprinos promociji mira i tolerancije

1999 nagrada *Amalie Laksow* za ljudska prava

2004 nagrada *Bridgebuilder* za 2004.

NANSEN DIJALOG

„Nijedna realistička politika u civilizovanom društvu ne može se zamisliti ukoliko se ne temelji na ljubavi prema susjedu, uzajamnosti, uslužnosti i povjerenju. To je stijena na kojoj saradnja ljudi mora biti izgrađena.“

Fridtjof Nansen (1922)

1. Istorijska pozadina

Godine 1995. Nansen Akademija pokrenula je projekt "Demokratija, ljudska prava i mirno rješavanje sukoba" čiji je cilj bio da motiviše i ojača potencijalne lidere iz bivše Jugoslavije da aktivno rade za demokratizaciju, pomirenje i mir. Uskoro smo otkrili da je jedan od najjačih aspekata projekta bio taj da pruža prostor za dijalog gdje su učesnici mogli uporediti bilješke, uporediti njihove "etničke istine" i slušati "druge priče", rušeći na taj način jednodimenzionalne slike o neprijatelju, izgrađene na osnovu kućnog obrazovanja, školskog obrazovanja i nacionalističkih medija. U Lillehameru je postalo moguće da učesnici analiziraju raspad Jugoslavije zajedno i izgrade zajednički okvir u kojem su istražene mogućnosti pomirenja, obnove i prevencije sukoba.

Projekat Balkan Dijalog pokrenut je 1999. godine. To je bio ozbiljan napor na usmjeravanju znanja i iskustva učesnika u Lillehameru u konkretnu akciju nakon povratka kući. Seminar u Lillehameru bio je previše ekskluzivan za nekoliko odabranih i upravo su sami učesnici pokrenuli organski rast dijaloga centara u regionu. Ovo je počelo sa osam srpsko-albanskih seminara o dijalogu, seminarima u Herceg Novom u Crnoj Gori, od '97. do '99. i prvim Nansen dijalog centrom koji je bio otvoren u Prištini 1998.

Projekt je promijenio naziv 2003. godine u Nansen Dijalog Mreža. Danas se sastoji od 11 Nansen Dijalog Centara koji se nalaze u Skoplju, Beogradu, Bujanovcu, Podgorici, Kosovu (u Prištini i Mitrovici), Prijedoru, Mostaru, Sarajevu i Osijeku. Postoji 50 koordinatora s punim radnim vremenom i privremenih asistenata, 2.500 alumnista koji su prošli dijalog obuku u Lillehameru i hiljade učesnika u dijalog aktivnostima koje su organizirali centri. Većina njih osjećaju se kao aktivan dio Nansen Dijalog Mreže. Ovi centri registrovani su na lokalnom nivou i doživljavaju se kao lokalni centri, sa norveškim finansiranjem i podrškom.

2. Uloga međuetničkog dijaloga u izgradnji mira

Sljedeći model, koji je razvio Dan Smith (2002), ilustruje potrebu za 1) jačanjem sigurnosti, 2) ekonomskim razvojem, 3) demokratizacijom i 4) dijalogom i pomirenjem u procesu izgradnje mira.

Međunarodna zajednica želi da oblast bivše Jugoslavije bude stabilna, miroljubiva i demokratska sa dobrom osnovom za ekonomski razvoj. Takva stabilnost takođe je u interesu novih država što zahtijeva napor međunarodne zajednice da podrži sve te komponente u procesu izgradnje mira. Ovo nije uvijek bio slučaj. Međunarodne humanitarne organizacije nastoje se fokusirati na hitnijim potrebama kao što su hrana, lijekovi i materijalna obnova. Lokalne i međunarodne vlasti fokusiraju se više na sigurnost i obnovu ekonomije. Često se dijalogu i pomirenju pridaje premalo prioriteta u izgradnji mira. Nedavni razvoj Bosne i Hercegovine i Kosova dobri su primjeri onoga što se događa kada su dijalog i pomirenje zanemareni.

Dugoročni cilj Nansen Centra za Mir i Dijalog jeste da podrži procese međuetničkog dijaloga i pomirenja na Balkanu. Mi nijesmo akter u ovoj oblasti poput drugih organizacija. Uključeni smo zbog organskog razvoja ovog posebnog projekta i veza koje smo razvili s polaznicima u Norveškoj. Osnovni izazov nije samo razvoj dobrog funkcionisanja lokalnih nevladinih organizacija, već se Nansen Dijalog Centri moraju shvatiti kao sredstvo za podršku procesima demokratizacije i razbijanja dominantnih etničkih politika na Balkanu. Viši cilj stabilizacije Zapadnog Balkana ne može se dostići samo diplomatskim naporima i sporazumima. Za ovo je potreban rad na mnogim različitim nivoima u društvu kako bi se pripremio teren za dalje integracije u Evropu.

3. Šta je Nansen Dijalog

Osim kao inspiracija na Martin Buberovo "Ja i ti" /"I and Thou"/ (1922), koncept Nansen Dijaloga je uglavnom građen na osnovu iskustava na tom polju. To je jednostavno način komuniciranja koji se fokusira na razumijevanje "drugih", umjesto na ubjeđivanju drugih da ste u pravu. Ovo razumijevanje je preduslov za uspješne medijacije i pregovore. Na radionicama o dijalogu nastojimo da stvorimo prostor za podršku i sigurnost, gdje postaje moguće da učesnici iskreno govore o svojim iskustvima, osjećanjima i mislima. U dijalogu između Srba i Albanaca s Kosova, cilj nije bio da se pronađe rješenje, već da se istraže različiti stavovi i poboljša razumijevanje o tome zbog čega ljudi imaju tako suprotstavljene stavove. To znači vježbati toleranciju i aktivno slušati, a ne moralno osuđivati ili hvatati se za slabosti argumenata vašeg protivnika. Zatim, kao sljedeći korak, na osnovu dubljeg razumijevanja međusobnih pozicija,

neko može pokušati da pronađe odgovarajuća rješenja za sve uključene strane i na taj način osigurati održivija rješenja. Razlike između suprotstavljene debate i dijaloga, kao što smo ih iskusili mogu se ilustrovati sljedećim modelom:

DEBATA	DIJALOG
Cilj je pobijediti	Cilj je razumjeti
Ubjeđivati/Raspravljati	Objasniti/Ispričati svoju priču
Pričati	Slušati
Hvatati se za slab argument	Tražiti snagu u drugom
Činiti da se protivnik osjeća nesigurno	Činiti da se protivnik osjeća sigurno
Moralna osuda	Tolerancija/Samodisciplina
Govor tijela koji emituje konflikte poruke	Govor tijela koji emituje pomirljivost
Promjena svijesti je znak slabosti	Promjena svijesti je znak hrabrosti

Živjeti u stilu dijaloga je nemoguće. Svakom društvu potrebne su debate. NDC zna da su debate takođe važan dio političkog svijeta i da su neophodne da bi obezbijedile mjesto i prostor za važna pitanja o kojima će se raspravljati. U mnogim djelovima Zapadnog Balkana manjak je političkih rasprava što je jedan od osnovnih problema u istom regionu. Strateški izbor koji su napravili ND centri jeste da se pokuša uticati javnom raspravom na važna pitanja, a posebno da se pokuša uticati na ton rasprave. Kada su angažovani u javnoj debati, centri će se fokusirati na iznošenje činjenica, ostavljajući prostora i za sve argumente i navodeći na međusobno poštovanje sagovornika. Ukratko, centri će promovisati debatu u formi dijaloga. Ovakav način je alternativa konfliktnim debatama osobito jer naglašava potrebu razumijevanja protivnika.

Kada dijalog centri imaju za cilj promovisanje dijaloga i pomirenje u svom području, onda ih to usmjerava ka stimulanju demokratskog razmišljanja, poštovanja ljudskih prava (posebno prava manjina) i svijesti o načinima mirnog rješavanja sukoba. Na ovaj način, centri postaju ključni akteri civilnog društva u svojim oblastima. Dijalog perspektiva naglašava razumijevanje demokratije kao nečeg mnogo višeg od samih izbora i izbornog istema. Srž demokratije jeste i priznanje da je možda vrlo dobro ne biti u pravu i zbog toga su javne debate u otvorenim prostorima potrebne. Da parafraziramo Džona Stjuarta Mila /John Stuart Mill/ - vi zaista ne poznajete svoje argumente u potpunosti prije nego što upoznate kontra-argumente o vašoj poziciji.

To je moje iskustvo kao nekoga ko radi na dijalogu - da je za ljude u sukobu lakše da se uključe u iskren dijalog nego u pregovore. Ovaj model radi kao instrument. Učesnici shvataju razliku. U dijalogu se ne morate odreći svoje pozicije, još uvijek možete slobodnije istraživati alternativne načine razmišljanja. Nansen Dijalog drukčiji od drugih pristupa u tom pogledu (vidi koristan link).

4. Kako radi Nansen Dijalog

U podijeljenim društvima, informacijski sistemi su paralelni. Moguće je odrastati s jedne strane rijeke s kućnom obrazovanju, školskom obrazovanju i kasnije medijima koji vam omogućavaju određene "etničke istine." Ukoliko ne postoji interakcija s ljudima s druge strane rijeke koji razvijaju gotovo suprotan skup etničkih istina, bilo čiji pogled na svijet rijetko da će biti izazvan. U prostoru dijaloga, ljudi jednostavno možgu uporediti bilješke, dijeliti objašnjenja

koja imaju na različite događaje, suprotstavljati se jedan s drugim s alternativnim okvirima interpretacije. Ovo je razlog zbog kojeg radi dijalog.

Iako se često posmatra kao nešto "mekano", ne izazivajući dublje strukture, može se ispostaviti da dijalog ima pravi radikalni učinak jer izaziva sve same slike o sebi i pogled na svijet učesnika. Naše je iskustvo kroz naš rad da suprotstavljene strane vjeruju da imaju isti skup činjenica. To znači da oni vjeruju da su različiti problemi (Što se dogodilo? Ko je to učinio?) zatvorena pitanja. Problem je sveden na poricanje činjenica druge strane. Džuli Mertus /Julie Mertus/ (1999) opisuje kako su albanske demonstracije 1981 godine, masakr u Paraćinu, slučaj Martinović, navodna trovanja u školama na Kosovu imala vrlo različite etničke interpretacije. Ona tvrdi da su ovakve različite interpretacije doprinijele ratu.

Kada je riječ o dijalogu, postaje očito da strane imaju prilično različito shvatanje stvarnosti, da imaju različit skup "činjenica" ili faktoida ("činjenica" koje su se toliko puta ponavljale pa se vjeruje da su istinite). Problem nije toliko u tome da druga strana opovrgava stvarnost, već da imaju posve drukčije analize istorije i sadašnjosti i sasvim različite nade za budućnost. Dijalog grupe pospješuju neophodnu komunikaciju između paralelnih sistema informisanja, a "ludo" ponašanje neprijatelja postaje smislenije kada se tumači kroz njegov/njen kulturni i politički kontekst.

Prvi korak je najčešće shvatiti da "drugi" takođe percipiraju sebe kao žrtvu s propratnom neprijateljskom slikom sebe kao agresora. Nije neuobičajeno da otkrijete da ljudi u sukobu imaju jednu zajedničku stvar; neprijateljsku sliku jedni drugih. Ovakvo otkriće se u startu odbacuje kao iskrivljavanje stvarnosti s druge strane. Ipak, kroz dijaloške vježbe postaje očito da su obje strane platile cijenu sukoba, te da su na određeni način obje strane žrtve, sa zajedničkim interesom za borbu protiv tih izazivača sukoba koji ga drže živim.

Ljudi u dubokom sukobu nisu nužno otvoreni za rješenja u kojima obje strane pobjeđuju. Oni žele pobjedu / gubitak, dok neki čak možda radije žele gubitak / gubitak ako to znači da "druga strana" mora platiti za ono što su učinili. Oni zaslužuju da okuse vlastite lijekove. Patnja druge strane rijetko se računa u nečijem sistemu propagande. Kroz rad na dijalogu, učesnici mogu da nauče da je druge strane već okusila svoj vlastiti lijek i da dođe do zaključka da su obje dovoljno patile.

Kroz praksu aktivnog slušanja i tolerancije postalo je moguće vidjeti da gorak neprijatelj vidi sebe samog kao žrtvu snaga izvan njegove kontrole, i da im njihovi politički ciljevi predstavljaju izlaz iz bijede. Ovakvo dublje priznavanje valjanosti pozicija podstiče uzajamno poštovanje i olakšava ulazak u pregovore. U tom trenutku, stranke u dijalogu mogu shvatiti da dok imaju bitno različite pozicije, njihove ljudske potrebe i interesi imaju puno više zajedničkog.

Kvalifikovani moderator može da pomogne u prebacivanju fokusa sa pozicija na interese i učiniti da učesnici shvate da imaju zajedničke interese u ekonomskom razvoju, kvalitetu obrazovanja, pouzdanom sistemu bezbjednosti, boljim prilikama za zaposlenje, padu korupcije, nezavisnijim medijima, jasnijem razdvajanju politike i biznisa - i šoljici mirne jutarnje kafe.

Sljedeći korak jeste rad na demokratskoj poziciji da je prihvatljivo boriti se za i boriti se protiv moćnih političkih pozicija, kao što je "nezavisnost". Moglo bi se reći da se politička pozicija rađa iz vlastitog stanja u društvu. Logično je da je norveški poljoprivrednik vrlo skeptičan na norveško članstvo u EU, veoma je logično da je norveški biznismen sklon tome da ga više preferiraju. Na isti način, veoma je logično da jedan Albanac više podržava nezavisno Kosovo, a da Srbin podržava Kosovo kao dio Srbije.

Političke debate nose snažan element zaglupljivanja. Ako se ne slažete sa mnom, to je zato što ste manje racionalni, manje informisani ili jednostavno gluplji od mene. Demokratija podrazumijeva određeno jednako poštovanje prema različitim političkim pozicijama. Dijaloška komponenta može pomoći taj proces. Nakon dijalog sastanka između Srba i Albanaca, Srbi bolje razumiju zašto Albanci žele nezavisnost i Albanci bolje razumiju zašto Srbi to ne mogu da prihvate. Kada se pregovori temelje na boljem razumijevanju stranaka, pregovori imaju veće šanse da rezultiraju održivim rješenjima. Na taj način dokazaću da je dijalog preduslov za uspješne pregovore.

Uloga dijaloga u budućnosti bivše Jugoslavije

Iako su međudržavni sukobi u bivšoj Jugoslaviji razriješeni, ostaju izazovi u pogledu izbjeglica, povratka raseljenih lica, međuetničkih odnosa, održivosti ostvarenih povrataka, kao i razvoj inkluzivnog i ne-suprotstavljenog političkog diskursa. Nastavljeno jačanje uskogrudog nacionalizma u političkom diskursu i kontinuirana privlačnost etnički isključivih politika veoma su vidljivi u svakoj zemlji, kao i regionu u cjelini. Osim toga, pojačana etnička napetost u regiji Sandžaka, nestabilnost i međuetnička podijeljenosti u Makedoniji, Kosovu i južnoj Srbiji, kao i uporno nepovjerenje i nedostatak međuetničke saradnje u Hrvatskoj i BiH, naglašavaju potrebu za nastavak sprječavanja sukoba i naporima na pomirenju na nivou zajednice u cijelom regionu. Dijalog i rad na pomirenju biće neophodni u godinama koje dolaze. Dijalog je potcijenjen instrument jer ne proizvodi neposredne učinke. Obično sam naglašavao da ne smijemo zaboraviti dijalog i pomirenje! Nakon desetogodišnjeg iskustva u mirotvornim aktivnostima još snažnije ću zastupati stav da izgradnja mira nije moguća bez snažne komponente dijaloga i pomirenja?

Literatura:

Dan Smith, *Towards a Strategic Framework for Peace building: Getting Their Act Together*, Evaluation Report 1/2004. Oslo, Ministry of Foreign Affairs, 2004 p.28

Julie Mertes 1999 “Kosovo – How Myths and Truths Started a War”

Martin Buber 1922 “I and Thou”

Group of authors 2005, “A little book on Dialogue” Nansen Dialogue Centre Montenegro

Koristan link:

<http://www.co-intelligence.org/P-dialogue.html>

Pitanja za razmišljanje i diskusiju:

- Da li se principi dijaloga jednako primjenjuju u mikro okruženjima kao što su naša porodica, naše veze, na poslu ili u našem susjedstvu?
- Da li je moralno korektno upustiti sa u dijalog sa zločincima? Postoje li situacije koje se jednostavno nalaze van granica pomirenja?
- Da li dijalog zahtijeva balans između učesnika (verbalni, intelektualni, finansijski, itd.)?
- Da li je dijalog vještina koju neko može da nauči?
- Kako rangirate vještine dijaloga vaših političkih predstavnika?
- Da li ste stekli iskustvo kada je riječ o dijalog sastancima na kojima ste iskreno razmijenili vašu percepciju nekoga koga smatrate vašim neprijateljem?